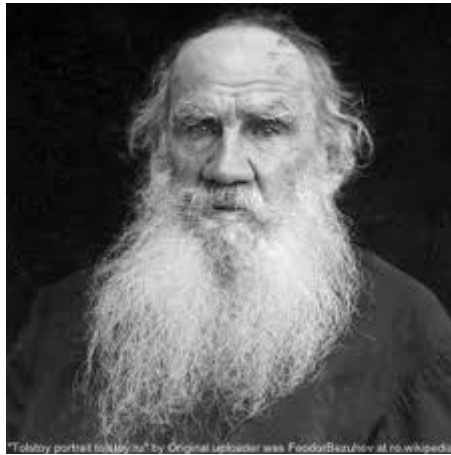

MIDSOMMAR 2016

Tolstojs historiesyn

1828 - 1910

Ett citat ur Alexandra Tolstojs biografi över fadern Leo Tolstoj:

”I ’Krig och Fred’ kommer Tolstojs fatalistiska historieuppfattning klart fram. Hade Tolstoj levat nu hade han kanske fått bevis för att han hade rätt. För det är lika sant nu som det var för etthundratjugofem år sedan att historien är ödesbunden och tvingar fram i första ledet inte bara svaga, obetydliga och kortsynda politiker utan också förbrytare, som styr världen utan hänsyn till vad massorna, som de behärskar, önskar. Är det inte också sant att våra samtida historiker endast sällan bedömer händelserna i vår tid rätt och att först framtidens historiker kommer att kunna se objektivt på det?”

Detta skrev Alexandra Tolstoj 1953, men det kanske gäller än mer idag.

Leo Tolstojs religion

När Ludwig Wittgenstein frivilligt anslutit sig till österrikisk-ungerska armén 1914 och hamnade i Galicien var han nära att ta sitt liv, men han kom in i en bokhandel i vilken han enbart fann en bok, nämligen Tolstojs ”Gospel in Brief” (naturligtvis på tyska). Enligt Wittgenstein själv var det den boken som räddade livet på honom och han kom att läsa den gång på gång och uppmanade andra att läsa den. Han verkar ha anammat Tolstojs syn på evangelierna helt och fullt.

Tolstoj hade studerat grekiska och översatt evangelierna. I ”Gospel in Brief” för han samman de fyra evangelierna till ett och gör en ytterst personlig tolkning av evangelierna och den kristna tron. Censuren förbjöd boken så den kom först ut i väst. Först efter revolutionen 1905 kom den ut i Ryssland. Tolstoj var uppenbart inspirerad av 1800-talet historisk-kritiska bibelforskning och tog avstånd från ortodoxa kyrkans tro. Istället kan man beteckna ”tolstojanismen” som gnosticism och arianism. Bara det faktum att han i inledningen översätter det grekiska ordet logos med kunskap pekar i gnostisk riktning och förnekandet av inkarnationen leder till ren arianism. Den ryska kyrkans heliga synod kom också att fördöma Tolstoj.

Jag vill påstå att boken med all tydlighet visar Tolstojs och Wittgensteins ytterst grunda kunskaper när det gäller de gamla kristna kyrkornas tro inom teologi i allmänhet, sakrament, kyrkosyn, synen på tradition... I båda fallen kan man dock se en förändring i slutet av deras liv och Wittgenstein kan på

sätt och vis anses ha givet upphov till en fördjupning av teologin åtminstone inom den anglosaxiska världen.

Detta betyder inte att enbart "Krig och Fred" och "Anna Karenina" är läsvarda. Hela Tolstoj's författarskap, liv och kamp för de fattiga massornas rättigheter är en omistlig del i Rysslands historia. Hur han sökte en väg för Rysslands folk bort från enväldet, böndernas livegenskap och fattigdom samt överklassens lyx utan att för den skull hamna i det revolutionära lägret som han förutsåg skulle leda till ny terror är väl värt ett studium.

Filosofi – Religion

Det är många politiker och tjänstemän på alla nivåer som vill minska eller till och med ta bort undervisning i filosofi och religion. Det är lätt att förstå för hur skulle de kunna förstå värdet av det de inte förstår och hur skulle de kunna förstå att de inte förstår. Jag förstår verkligen att de inte förstår att de inte förstår för hur skulle de kunna göra det.

Se

Jag ser hur det är, men kan inte säga hur det är. Så är det, men Ludwig Wittgenstein verkar mena att det går att visa (inte säga) hur det är. Genom poesin, måleriet...?

Matematik ännu en gång

Har vi upptäckt matematiken som finns i "verkligheten" eller har vi uppfunnit den för att ordna vår värld? Har vi nu blivit slavar under den men inbillar oss att vi blir fria genom den matematiskt ordnade världen?

Tolstoj som lärare

Tolstoj startade en skola för alla barn på sitt gods Jasnaja Poljana. 1862 skrev han:

"Det finns ingen metod, som är helt dålig eller helt bra... En methods brister ligger i att man endast och allenast använder just den metoden, och den bästa metoden är att inte ha någon metod alls, samtidigt som man är förtrogen med alla kända metoder och har förmåga att uppfinna nya när svårigheterna dyker upp och kräver det.

Den bäste läraren är den som genast kan förklara allt hans elever inte begriper. Det gäller för honom att undanröja så många stötestenar som möjligt på elevernas väg, och därtill krävs inte metoder utan intuition och pedagogisk begåvning."

Tolstoj ville ha en fri skola. Statsmakten skulle inte som i Tyskland detaljstyra vad barnen skulle lära sig. Om den tyska skolan skrev han: "Fruktansvärt. Böner för konungen, smörj, utantillrabbel, förskrämda, andligen förkrympta barn". Tolstoj verkar ha samtalat med sina elever och lockat fram elevernas vetgirighet och läslust.

Ellen Key om skolan

Ellen Key avvisar i "Barnets århundrade" småskolan. Den borde ersättas med hemundervisning. Storskolan borde sakna timplaner och kursplaner som gäller lika för alla barn. Allt skulle anpassas till den enskilde elevens intressen och förutsättningar.

Kan man göra som Tolstoj och Ellen Key?

Ja i stort sett. Men i dagens uniformerade skola måste man vara försiktig och alltid vara beredd att kunna visa att undervisningen överensstämmer med statsmaktens uniformskrav.

Mer Ellen Key

”Icke ens det svagaste hinder vill jag uppresa för en enda ensam kvinna att fritt gå sin egen väg, den må föra henne till de mest ovanliga arbetsområden och livsförsök. Men jag vill – för kvinnans egen, för barnens, för samhällets skull – att kvinnor som män skola genomtänka det närvarande sakläget och inse att man inom den närmaste tiden måste välja ett av de två: antingen en sådan omdaning av det nuvarande samhällets tänkesätt och arbetssätt, att flertalet kvinnor återgivas åt moderskapet, eller också hemmets upplösning och ersätta det med allmänna inrättningar.”

Barnhem

Studerar man kyrkoarkivens församlingsböcker under de första decennierna av 1900-talet finner man att otaliga barn föddes utom äktenskapet och ofta benämndes oäkta. Många föddes på så kallade förlossningshem dit den blivande modern kunde resa och föda sitt barn som efter ett par veckor fosterhemsplacerades eller skickades till ett barnhem. Det fanns mängder av barnhem som grundats av kommuner, organisationer och enskilda människor. De allra flesta barn fick dock leva med sin egen familj.

Idag är i stort sett alla barn på barnhem fast vi har bytt namn på dem. Det gick som Ellen Key anade redan före år 1900. Det blev ”allmänna inrättningar” för alla barn.